

UCHINCHI RENESSANSDA ILMIY-AMALIY TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

Google Scholar

OpenAIRE

**“Uchinchi Renessansda
ilmiy-amaliy
tadqiqotlarning dolzarb
muammolari”**

mavzusidagi Respublikasi
onlayn konferensiyasi

Muassis: “Ziyo scientific
center” ilmiy tadqiqotlar
markazi

**Ilmiy tadqiqotlar markazi
1119360-sonli
guvohnoma asosida
faoliyatini yuritadi.**

Ushbu Respublika onlayn
konferensiyasi O‘zbekiston
Respublikasi Prezidentining 2020-yil
29-oktabrdagi PF-6097-sonli Farmoni
bilan tasdiqlangan “Ilm-fanni 2030-
yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da
ko‘zda tutilgan maqsad va vazifalarni
yuzaga chiqarish, talabalar, magistrlar,
olimlar va o‘qituvchilarning ilmiy
tadqiqot yangiliklarini keng ommaga
yetkazish maqsadida tashkil etildi.

Ushbu konferensiya to‘plamiga
kiritilgan tezislardagi
ma’lumotlarning to‘g‘riligiga
muallif(lar) mas’ul hisoblanib,
tashkiliy qo‘mita javobgarlikni o‘z
zimmasiga olmaydi.

Konferensiya to‘plami “Ziyo scientific center”
ilmiy tadqiqotlar markazi tahririyat
Kengasining 2022-yil 30-iyundagi qarori
asosida nashr etilgan.

“Ziyo scientific center” 028117-sonli
noshirlik faoliyatini boshlanganlik
to‘g‘risidagi guvohnomaga ega.

HOFIZ XORAZMIY – DEVONNAVIS IJODKOR

Sh.Y.Kurbanova

Urganch Davlat universiteti 212-“Adabiyotshunoslik” mutaxassisligi 1-bosqich
magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Hofiz Xorazmiy devonining janr xususiyatlari va obrazlari haqida fikr yuritiladi.

Kalit soʻzlar: Hofiz Xorazmiy, devon, janr, obraz, ijodkor, oshiq va maʼshuqa obrazlari.

Turkiy xalqlar ijodining janr va vazn xususiyatlarini aniqlash hamda devon tushunchasini adabiy atama sifatida nomlashga asos boʻladigan manbalar mavjuddir. Jumladan, sharqda devon tuzish shoirning yetuklik belgisi boʻlgan, shoirlar oʻz devonlarining mazmunan va shaklan rang-barang boʻlishiga eʼtibor berganlar. Oʻzbek adabiyoti tarixida devon tuzish Lutfiy, Sakkokiy, Atoiy va Gadoiy kabi shoirlar ijodi bilan bogʻliq. Alisher Navoiy Sharq adabiyoti tarixida mukammal devon tartib bergan. Shu oʻrinda Hofiz Xorazmiyning ijodi XV asrning birinchi yarmidagi oʻzbek adabiyotining devon takomili toʻgʻrisida aniq xulosalar chiqarishga imkon beradi.

Hofiz Xorazmiyning XV asr birinchi yarmidagi shoirlar ijodidan farqli jihati shuki, arab-fors soʻzlari kam, xalq tiliga yaqin soʻzlardan koʻproq foydalangan, Xorazm shevasiga xos soʻzlar koʻp uchraydi. Uning butun merosi 37 ming misradan ortiq.

Hofiz Xorazmiy devonining tarkibi quyidagicha: qasidalar – 9 ta, tarkibband – 1 ta, tarjeʼband – 3 ta, muxammas – 1 ta, marsiya – 1 ta, gʻazallar – 1052 ta, mustazod – 2 ta, qitʼa – 31 ta, ruboiy – 12 ta.

Devonga jamlangan 18632 ta bayt hajmidagi sheʼrlarning gʻoyaviy mazmuni, badiiy kamoloti, rang-barang janrlari, devonning tugallangan ekanligi, qoʻlyozma esa oʻz ichiga Hofiz Xorazmiy poetik merosini asosan toʻliq olganligini koʻrsatib turibdi. Devonining tarkibidagi misralarda inson baxt-saodati, erkinligi, dunyoviy sevgi-muhabbat madh etilgan, zamonasidagi turli ijtimoiy illatlar ochiq koʻrsatilgan. Sheʼrlari mazmun-mundarijasining kengligi, falsafiy teranligi, insonparvarlik ruhi, yuksak badiiyati bilan ajralib turadi.

Labi laʼlingkim erur oshiqingga obi hayot,
Xizri xatting koʻrunur tegrasida chun zulumot.
Soʻzga kelganda oʻshul koni shakartek ogʻzing,
Bosh qoʻyar suchi labinga oʻshaning koʻra nabot.
Bordur husn nisobi sanga, ey shirinkor,
Ushbu darveshga bersang ne boʻla boʻsa zakot.
Turklar orasida dilbar erursan shirin,
Kim sanga teng toʻsh emasdur qoʻngʻurot ila qiyot.
Otmagʻil teman oʻshul gʻamza oʻqin jonimgʻa,
Sipar ayladim anga siynani, san ot uchun ot.
Shabi hijron buyla zulfung soʻzini yozgʻanda,

Bori ko‘rdi qarodin o‘z o‘zini xoliy davot.
Hofizo, zulfi kamandini qachonkim yozsang,
Umr devonida ul damda yozilg‘ay hasanot.

Badiiy mahorat va o‘zbek tilida g‘oyat sodda va ravon g‘zallar yaratishda uni Navoiygacha bo‘lgan o‘zbek g‘azaliyotining benaznr ustozlari desa arziydi. Badiiy mahorat, qofiya va radiflarni ustalik bilan tanlay bilishi, ajoyib lirik obrazlar yarata olishi Hofiz Xorazmiyning yetuk san‘atkorligidan dalolat beradi.

Mumtoz adabiyotimizda, asosan, oshiq, ma‘shuqa va raqib obrazlarini uchratamiz. Deyarli barcha mumtoz she‘rlarimizda shu obrazlar bir xil syujet ostida beriladi. Ya‘ni ma‘shuqa oshiqning yonib-kuyishlariga beparvo, unga shavqat qilib bir bora bo‘lsa ham e‘tibor ko‘rgazmaydi. Oshiq esa oy-u yillar o‘tsa ham, shuncha hijron azoblarini pisand qilmay ma‘shuqasining vasliga intilib yashaydi. Mana shunday obrazli tasvirlar Hofiz Xorazmiy devonining bosh mavzulardan biri. Jumladan, devondagi asosiy oshiq, ma‘shuq va ikkichi darajali obrazlar yondashuvi mumtoz an‘ananing yanada takomillashuviga, mavjud obrazlarning yangi ifoda miqyosining namoyon bo‘lishiga sabab bo‘ladi.

Ularni mutolaa qilar ekanmiz, mumtoz adabiyotdagi obrazlar takomili, badiiy san‘atlarning ijodiy ishlanish jarayoniga ham guvoh bo‘lamiz.

Hofiz devonda so‘z bilan ham tashqi shaklni chizadi, ham uning sifatu vazifalarini ifodalaydi. Bu esa obraz mohiyatini anglashni yanada tiniqlashtiradi.

Ul sanamning yuzikim gulzor erur,
Yuzining gulzorina gul zor erur.

Ko‘rinyaptiki, badiiy ijodda gullar qiyosiy manba sifatida ko‘pincha ma‘shuqa yor obrazini tavsiflash, uning go‘zalligini madh etish uchun qo‘llanadi. Shuningdek, gullar sof muhabbat ramzi, oshiq uchun dil izhorining vositasi bo‘lib keladi. U orqali ayol sifatleri, ko‘rinishi, go‘zalligi, latofati, xarakter-xususiyati ochib beriladi. Hatto bu borada ayrim gullar doimiy qo‘llanishi jihatidan ramziy obrazga aylanib, ifodalaydigan ma‘nosi ham an‘anaviylashib ketgan. Darhaqiqat, ijodkor tomonidan qo‘llanilgan ramziy obrazlar tabiatdan olinsa va ularga singdirilgan mazmun chuqur ma‘noli bo‘lsa, inson ruhiyati bilan tabiatdagi o‘xshashlik bir-birini qo‘llaydi va boyitadi.

Binobarin, qadimiy o‘zbek adabiyoti va adabiy tilining ajoyib, bebaho yodgorligi bo‘lmish Hofiz devonini har yoqlama o‘rganish, shoirning adabiyotimiz va madaniyatimiz taradqiyotiga qo‘shgan hissasini aniqlash uchun asos bo‘lib xizmat qilishi shubhasiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Hayot vasfi. - T., 1988.
2. Sulaymonov H. O‘zbek shoiri Hofiz Xorazmiy va uning Haydaroboddan topilgan devoni. - T.: Adabiy meros, 1976.
3. I.Haqul. Gazal gulshani. T.: Fan, 1991.
4. Yusupova D. Aruz vazni qoidalari va mumtoz poetika asoslari. – T.: Ta‘lim-Media, 2019.
5. Ходжахмедов А. Ўзбек арузи луғати – Т.: Шарқ, 1998.
6. <https://saviya.uz/mavzu/hofiz-xorazmiy/>

1.	Э. М. Худойназаров, А.Б.Бобожонов. Синфдан ташқари ишларда ўқувчиларида мантикий фикрлашни ривожлантиришнинг инновацион жиҳатлари.....3-4
2.	Э. М. Худойназаров, А.Б.Бобожонов. Бошланғич синф ўқувчиларида мантикий фикрлашни ривожлантиришнинг инновацион жиҳатлари.....5-6
3.	Xasanova Aziza Nurullayevna. Sinfdan tashqari ishlar asosida o‘quvchilar nutqini o‘stirishning zamonaviy usullari.....7-9
4.	Исломхўжа Хўжахонов. Ёшларнинг ҳуқуқий маданиятини юксалтиришда оммавий ахборот воситаларининг (ОАВ) ўрни.....10-13
5.	Fozilov G‘olibjon. Mirzo Ulug‘bekning daholik mahsuli.....14-17
6.	Davletov Kamronbek. Konstitutsiyaviy islohotlar – taraqqiyot omili.....18-20
7.	Мусаева Зиёда Аллаяровна. Ўзбекистон республикасида камбағалликнинг қисқартиришга таъсир этувчи омиллар.....21-22
8.	Matyakubova Soxiba O‘rinboy qizi. Ogahiy asarlarida xonlik tarixining aks etishi.....23-25
9.	Safayeva Sohiba Madrimovna. G‘arb va sharq davlatlari o‘rtasidagi iqtisodiy-madaniy aloqalarning rivojlanishida buyuk ipak yo‘lining tutgan o‘rni.....26-28
10.	Sabirova G.M Oilaviy munosabatlarni psixologik tadqiq qilishning o‘ziga xosligi.....29-31
11.	Нурбек Райимбергенович Матякубов. Ўзбекистонда уй-жой фонди ва ерни хусусийлаштириш ҳамда эгалик ҳуқуқи (1991-2021 йиллар).....32-36
12.	Нурбек Райимбергенович Матякубов. 1990-2000 йилларда уй-жой қурилиш усули ҳамда уларнинг майдонлари ҳажми тўғрисида айрим мулоҳазалар.....37-41
13.	Xo‘jaboyeva Sadoqat Abduraxmonovna, Sherova Sayohat Xudaybergan qizi. O‘qitish jarayonida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning didaktik va texnologik jihatlari.....42-44
14.	Sh.Y.Kurbanova. Hofiz Xorazmiy – devonnavis ijodkor.....45-46
15.	Kutlimuratova N.R. Globallashuv jarayonini yoshlar tarbiyasiga ta’siri.....47-50
16.	N.Kutlimuratova. Yoshlarda ekologik madaniyatni shakllantirishda maktab, oila va mahalla hamkorligi.....51-53
17.	Ismailov Maxmudbek Nodirbek o‘g‘li Malakali og‘ir atletikachi sportchilarni tayyorlash uslubi.....54-56